

Opening gerechtelijk jaar 2020-2021

1 september 2020

1 . OVERZICHT VAN HET RECHTSPREKEN IN HET RECHTSGEBIED VAN HET HOF
VAN BEROEP VAN GENT

2. MERCURIALE

2.1. Het Openbaar Ministerie en de COVID-19 pandemie

2.2. Het Openbaar Ministerie en de digitale samenleving

2.3. Het Openbaar Ministerie en de werklastmeting

2.4. Het Openbaar Ministerie en het seksueel en intra-familiaal geweld

3. IN MEMORIAM

4. TABELLEN

Thema 4: Het Openbaar Ministerie en het seksueel en intra-familiaal geweld

4.1. Inleiding

Het seksueel en intra-familiaal geweld is een brede maatschappelijke bekommernis die uiteraard ook Justitie aanbelangt. Door de impact van de COVID-19-pandemie op onze samenleving vraagt het fenomeen vandaag meer dan ooit onze aandacht.

Ook de wetgever is niet ongevoelig gebleven voor de vele aanbevelingen in verband met dit criminaliteitsfenomeen.

Zo schrijft de zeer recente Wet van 31 juli 2020 houdende diverse dringende bepalingen inzake justitie¹, afhankelijk van de categorie van magistraten, een verplichte grondige opleiding inzake seksueel en intra-familiaal geweld, ofwel een verplichte basisopleiding voor. Deze opleidingen dient het Instituut voor gerechtelijke opleiding (IGO) te organiseren.

Eén van de voornaamste kritieken op de aanpak van dit criminaliteitsfenomeen door Justitie is ongetwijfeld het feit dat een behoorlijk aantal vaststellingen van seksueel en intra-familiaal geweld niet leiden tot een vervolging voor de correctionele rechtbank, of wanneer er correctionele vervolging is, niet leiden tot een - in de ogen van derden - voldoende zware correctionele bestraffing. Nochtans worden de meeste van deze beslissingen genomen door magistraten die in die materie gespecialiseerd zijn, weze het magistraten van het Openbaar Ministerie of van de zetel.

Vandaag wil ik dieper ingaan op een bijzonder aspect van de aanpak van seksueel en intra-familiaal geweld: projecten van de politieke en bestuurlijke overheden waaraan magistraten van het Openbaar Ministerie hun medewerking verlenen.

Twee ervan wil ik vandaag onder de aandacht brengen:

- De multidisciplinaire aanpak van intra-familiaal geweld
- De zorgcentra na seksueel geweld

* *

* *

4.2. De multidisciplinaire samenwerking binnen het ressort Gent in de strijd tegen intra-familiaal geweld in het algemeen en partnergeweld in het bijzonder

Situering

Vanaf het begin van het millennium² werd de strijd tegen intra-familiaal geweld in het algemeen en tegen partnergeweld in het bijzonder opgedreven. Een strijd die tot op vandaag nog steeds verder gaat.

¹ Wet van 31 juli 2020 houdende diverse dringende bepalingen inzake justitie, B.S., 7 augustus 2020

² Vgl. Nationaal actieplan 2001-2003 tegen het geweld ten aanzien van vrouwen, goedgekeurd door de Ministerraad op 11 mei 2001 ; Nationaal Actieplan Partnergeweld 2004-2007, goedgekeurd door de Ministerraad op 7 mei 2004 ; Nationaal Actieplan inzake de strijd tegen het partnergeweld 2008-2009,

Voor het strafrechtelijk beleid in de strijd tegen deze fenomenen zijn de volgende twee omzendbrieven van het College van procureurs-generaal van cruciaal belang: de omzendbrieven COL nr. 3/2006 en COL nr. 4/2006.

Waar de COL 3/2006³ intra-familiaal geweld definieert als *iedere vorm van fysiek, seksueel, psychisch of economisch geweld tussen leden van een zelfde familie, ongeacht hun leeftijd*, legt de COL 4/2006⁴ overwegend de focus op partnergeweld, gedefinieerd als *iedere vorm van fysiek, seksueel, psychisch of economisch geweld tussen echtgenoten of personen die samenleven of samengeleefd hebben en tussen wie een duurzame affectieve en seksuele band bestaat of bestaan heeft*. Deze definitie uit de COL 4/2006 herneemt en verduidelijkt onder titel II de wettelijke definitie van partnergeweld, zoals opgenomen in art. 410, lid 3 van het Strafwetboek, waar partnergeweld als verzwarende omstandigheid zijn intrede deed in het Strafwetboek⁵.

De COL 4/2006 betreft meer bepaald het optreden van de politiediensten en de parketten, maar beperkt zich niet louter tot het repressieve terrein. Zo wordt aan de parketten de verplichting opgelegd om in te zetten op een multidisciplinaire aanpak, die berust op de mobilisering van de vaardigheden en de ervaring van alle actoren uit de gerechtelijke wereld en de medische, psychologische en sociale middens.

Zo wordt onder titel V van de gemeenschappelijke omzendbrief COL 4/2006 de verplichting aan de procureurs des Konings opgelegd om ieder voor zijn ambtsgebied een actieplan op te stellen met het oog op de bestrijding van het partnergeweld.

Dat plan wordt opgemaakt rekening houdend met de mogelijkheden qua opvang van slachtoffers en daders in het arrondissement en, in voorkomend geval, daarbuiten, door de openbare instellingen en diensten en de privéverenigingen die actief zijn op sociaal, psychologisch, medisch en gerechtelijk vlak. Het wordt geconcretiseerd door samenwerkingsprotocollen.

Multidisciplinaire samenwerking is dan ook het ordewoord, waarbij repressief optreden geldt als ultimum remedium.

Deze multidisciplinaire samenwerking sluit dan ook naadloos aan bij de doelstellingen van het door België ondertekende Verdrag van de Raad van Europa, afgesloten te Istanbul op 12 april

goedgekeurd door een Interministeriële Conferentie te Brussel op 15 december 2008 ; Nationaal actieplan 2010-2014 ter bestrijding van partnergeweld en andere vormen van intra-familiaal geweld, goedgekeurd door de Interministeriële Conferentie Integratie in de maatschappij op 23 november 2010 ; Nationaal actieplan 2015-2019 ter bestrijding van alle vormen van alle vormen van gendergerelateerd geweld, goedgekeurd door de Ministerraad op 13 november 2015

³ COL 3/2006 van 1 maart 2006 betreffende de definitie van het intra-familiaal geweld en de extrafamiliale kindermishandeling, de identificatie en de registratie van de dossiers door de politiediensten en de parketten.

⁴ COL 4/2006 (herzien op 12 oktober 2015) - Gemeenschappelijke omzendbrief van de Minister van Justitie en het College van procureurs-generaal betreffende het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld.

⁵ Lid 3 ingevoegd bij artikel 2 van de Wet van 24 november 1997 strekkende om het geweld tussen partners tegen te gaan, *B.S.*, 6 februari 1998

2011⁶, inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Dit verdrag heeft tot doel het geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld te voorkomen, een kader te creëren dat de mogelijkheid biedt slachtoffers ervan te beschermen, ervoor te zorgen dat dergelijke feiten effectief vervolgd worden en een algemeen en gecoördineerd beleid vast te leggen.

Multidisciplinaire samenwerking binnen het werkingsveld van de bestrijding van intra-familiaal geweld en inzetten op de hulpverlening is evenwel niet nieuw. Hierbij kan verwezen worden naar het “Protocol van Moed” van 2012 in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen met betrekking tot de aanpak van kindermishandeling, maar ook naar de projecten inzake ketenaanpak bij intra-familiaal geweld, zoals het project “CO-3” te Antwerpen, de “Korte keten” in Mechelen of nog het project “LINK” in Limburg. Bij deze projecten zitten politie, parket, justitiehuisen en hulpverlening samen rond tafel om via multidisciplinair overleg met alle partners tot een gedragen oplossing te komen bij complexe situaties. Kenmerkend voor de methodiek van ketenaanpak is dat het gaat over een totaalbenadering, waarbij de mogelijke interventies van verschillende actoren grondig op elkaar worden afgestemd.

Dergelijke methodiek vereist in de eerste plaats een informatie-uitwisseling tussen de verschillende actoren, zowel naar input als feedback toe. Tot voor de invoering van artikel 458ter van het Strafwetboek⁷ leken dergelijke initiatieven te botsen op de grenzen van het beroepsgeheim en was deze informatie-uitwisseling tussen politie en parket aan de ene zijde en de hulpverlening aan de andere zijde problematisch. Het geheim van het onderzoek en het ambtsgeheim van politie en parket staan immers haaks op het beroepsgeheim van de hulpverlener en de informatie-uitwisseling kon de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de geheimplichtige ex artikel 458 Strafwetboek in het gedrang brengen, dit zowel aan de zijde van de justitie en politie als aan de zijde van de hulpverlening.

Artikel 458ter Strafwetboek creëerde een mogelijkheid om het beroepsgeheim te doorbreken op voorwaarde dat de mededeling van deze geheimen gebeurt in het kader van een overleg dat wordt georganiseerd, hetzij bij of krachtens een wet, decreet of ordonnantie, hetzij bij een met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings. Bovendien dient dit overleg georganiseerd te worden met het oog op een bepaalde finaliteit, waaronder de bescherming van de fysieke integriteit van de persoon of van derden.

Vermits tot op heden de wet- of decreetgever nog geen initiatief nam, vaardigde het College van procureurs-generaal op 15 maart 2018 omzendbrief COL 4/2018 betreffende het casusoverleg en het beroepsgeheim uit. In deze richtlijn tekende het College de verdere contouren uit voor de in de wet omschreven met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings die toelaat om informatie uit te wisselen.

⁶ Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, gedaan te Istanbul op 11 mei 2011, inwerking getreden op 1 juli 2016, na de ratificering op 14 maart 2016 door België, B.S., 09 juni 2016

⁷ Ingevoegd bij artikel 313 van de wet van 6 juli 2017, houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijke recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, B.S., 24 juli 2017

Het College van procureurs-generaal opteerde hierbij voor het afsluiten van een protocolovereenkomst binnen een georganiseerd kader. Als richtlijn geldt dat de procureur des Konings slechts kan deelnemen aan dergelijk overleg in het kader van een protocol. Slechts in zeer uitzonderlijke omstandigheden kan de procureur des Konings zijn gemotiveerde toestemming, buiten protocol, geven tot casusoverleg in een individuele zaken.

Op vandaag werden binnen het ressort Gent **3 dergelijke protocolakkoorden** afgesloten.

Innoverend in de Gentse akkoorden is dat, in vergelijking met de eerdere Antwerps-Limburgse proefprojecten, de toestemming van de betrokkene, al dan niet via 'informed consent', geen noodzakelijke voorwaarde voor de informatiewisseling is; uiteraard blijft de toestemming wel wenselijk. Een eventueel gebrek aan toestemming verhindert derhalve de informatie-uitwisseling niet, maar kan wel mee bepalend zijn of de hulpverlener al dan niet gebruik wil maken van zijn spreekrecht.

Een tweede innoverend element bij het afsluiten van deze protocolakkoorden is de bekommernis om de privacy te bewaken waarbij de persoonsgegevens van de betrokkenen goed beveiligd zijn, zowel in het licht van de Algemene Verordening Gegevensbescherming 2016/679⁸ als van de Richtlijn justitie-politie 2016/680⁹, m.a.w. de opslag en de verwerking van de gedeelde informatie dient GDPR-proof te zijn.

Project 1: Ketenaanpak van partnergeweld binnen het ressort Gent

Naar aanleiding van, onder meer, de publicatie van de omzendbrief van 15 maart 2017 van de beleidsraad van het Vlaams departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin in het kader van het realiseren van een gebiedsdekkende ketenaanpak in Vlaanderen met betrekking tot intra-familiaal geweld en kindermishandeling¹⁰ steeg de nood om binnen het ressort Gent de handen in elkaar te slaan.

1° Ketenaanpak Oost-Vlaanderen

De eerste initiatieven in die richting tekenden zich binnen het gerechtelijk arrondissement Gent af eind 2016. Bij ontstentenis van een wetgevend kader namen aanvankelijk noch het parket, noch het parket-generaal aan deze voorbereidende gesprekken deel.

⁸ Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 26 april 2016 betreffende de bescherming van de natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG

⁹ Richtlijn 2016/68/EU van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van de natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door bevoegde autoriteiten met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen, en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van het Kaderbesluit 2008/977/JBZ van de Raad

¹⁰ Te raadplegen op de website van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin van de Vlaamse Gemeenschap:

https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/casuscoördinatie_omzenbrief_versie_20170315.pdf

Vanaf de inwerkingtreding van artikel 458ter van het Strafwetboek konden het parket-generaal en het parket van Oost-Vlaanderen wél actief deelnemen aan het overleg en de redactie van een protocolakkoord te komen.

Uiteindelijk leidde dit tot de ondertekening van een protocolakkoord door de procureur des Konings van het parket van Oost-Vlaanderen, op 8 november 2017, met als titel: 'Inrichtingsrapport – Ketenaanpak Intra-familiaal geweld Oost-Vlaanderen (hierna genoemd : “Ketenaanpak Oost-Vlaanderen”) met de focus op partnergeweld’. Hiermee was meteen aan de vereiste van een met redenen omklede toestemming ex artikel 458ter van het Strafwetboek voldaan.

Het project “Ketenaanpak Oost-Vlaanderen” is een samenwerkingsverband tussen partners uit drie sectoren: politie en parket, hulpverlening en bestuur; het heeft als prioritaire doelstelling het stoppen van gezinsgeweld en het vergroten van beschermende factoren in het cliëntsysteem, i.e. zowel ten aanzien van pleger(s), slachtoffer(s), kind(eren), familie en betrokken derden, door een totaalaanpak ten aanzien van het cliëntsysteem als geheel en op het niveau van de individuele cliënten.

Om in aanmerking te kunnen komen voor opname binnen de “Ketenaanpak Oost-Vlaanderen” moeten één of meerdere personen van het cliëntsysteem een feitelijke verblijfplaats hebben in Oost-Vlaanderen. De aangereikte dossiers dienen betrekking te hebben op meervoudig complexe situaties van intra-familiaal geweld, waarbij de focus ligt op partnergeweld. De aanmelder dient de gezinssituatie als (zeer) onveilig in te schatten en binnen andere vormen van (samen)werking binnen de reguliere hulpverlening van iedere partner is geen afdoende basis aanwezig voor een accurate aanpak van de situatie. Hierbij dient sprake te zijn van een meervoudige problematiek in verschillende leefdomen en van een perspectiefloze, vastlopende of uitzichtloze hulpverlening, dan wel van een moeizame opstart van gerechtelijke maatregelen en/of bestuurlijke maatregelen.

Het operationeel team, bestaande uit vaste vertegenwoordigers van iedere partner, werkt volgens een procesmatige aanpak met volgende stappen:

- Aanmelding: nagaan ontvankelijkheid casus (ondertussen blijven de afzonderlijke partners verantwoordelijk voor hun eigen (crisis)interventies).
- Dossiervorming en analyse: multidisciplinaire bespreking van het dossier op een overleg. Voor elk dossier wordt een plan van aanpak opgesteld. Hierbij worden acties beslist en toegewezen aan de betrokken professionals.
- Toewijzing casusregie: in elk dossier wordt een casusregisseur aangeduid.
- Uitvoering en monitoring van de “één gezin, één plan-aanpak” door de betrokken diensten, gecoördineerd door de casusregisseur.

Dit protocolakkoord verbond initieel de volgende partijen :

- Stad Gent
- CAW Oost-Vlaanderen

- Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Oost-Vlaanderen
- Justitiehuis Gent/Dendermonde/Oudenaarde
- Agentschap Jongerenwelzijn Integrale Jeugdhulp
- Parket van de procureur des Konings Oost-Vlaanderen
- PZ Gent, PZ Dendermonde en PZ Vlaamse Ardennen
- CGG Oudenaarde

en besloeg territoriaal de politiezones Gent, Dendermonde en Oudenaarde.

Inmiddels werd het werkingsgebied uitgebreid tot 23 van de 27 Oost-Vlaamse politiezones en stapten de corresponderende gemeentelijke overheden mee in de ketenaanpak.

Bedoeling is om eind 2020 het volledige gerechtelijk arrondissement Oost-Vlaanderen te kunnen omvatten en ketenaanpak aan te bieden. Basis bij de territoriale uitbreiding is steeds het inrichtingsrapport van 8 november 2017 dat geldt als protocolakkoord, na uitdrukkelijk akkoord van de procureur des Konings. Voor de nieuwe toetredende partners geldt het protocolakkoord van 8 november 2017 als toetredingscontract.

In 2018 werden 8 dossiers aangemeld, waarvan 5 dossiers voorwerp uitmaakten van casusregie. In 2019 werden 18 dossiers aangemeld en werd bij 8 dossiers de casusregie opgenomen. In 2020 werden tot op 10 juli 2020 12 dossiers aangemeld; in 2 van de in 2020 aangemelde dossiers werd de casusregie opgestart.

Van de bij de start van de ketenaanpak Oost-Vlaanderen tot op 10 juli 2020 aangemelde 40 dossiers werden er 26 “afgesloten” of “afgerond”¹¹. In 16 dossiers werd de casusregie opgestart.

2° Ketenaanpak West-Vlaanderen

Op 21 juni 2018 werd, na voorafgaandelijk schriftelijk akkoord van de procureur-generaal, het protocol “Ketenaanpak intra-familiaal geweld West-Vlaanderen” door de procureur des Konings te West-Vlaanderen ondertekend.

Deze overeenkomst regelt de afspraken tussen de partners die deelnemen aan de pilootfase voor ‘Ketenaanpak intrafamiliaal geweld West-Vlaanderen’ op het grondgebied van de gerechtelijke afdeling Brugge (hierna genoemd ‘pilotregio’). Deze pilootfase is één van de stappen die wordt ondernomen om te komen tot een werking voor de hele provincie West-Vlaanderen.

¹¹ Het verschil tussen “afronding” en “afgesloten” houdt in dat de ketenaanpak bij “afronding” als *afgewerkt* wordt beschouwd en er dus geen verdere stappen meer ondernomen worden (geen infodeling, geen casusregie,...). Een “afgerond” dossier wordt na 6 maanden opnieuw besproken om bij de diverse partners na te gaan of het geweld effectief gestopt blijft. Pas wanneer alle partners dit bevestigen, krijgt een dossier de status “afgesloten”.

De volgende partners onderschreven inmiddels deze overeenkomst die, naar analogie met de Oost-Vlaamse werkwijze, bij een verdere uitbreiding eveneens als toetredingscontract kan dienen:

- Agentschap Opgroeien (Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ) en Sociale dienst Jeugdrechtbank (SDJ))
- Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW) Noord West-Vlaanderen en CAW Centraal West-Vlaanderen
- Centrum Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) Noord West-Vlaanderen (namens de sector Geestelijke Gezondheidszorg van de pilootregio)
- Justitiehuis Brugge
- Parket West-Vlaanderen, Gerechtelijke afdeling Brugge
- Politie Oostende (voor de 11 politiezones van de pilootregio)
- Stad en OCMW Oostende (voor de 26 lokale besturen van de pilootregio)
- Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK)

Dit protocolakkoord is een verdere uitwerking van het artikel 458ter van het Strafwetboek en biedt een gestructureerd kader voor de informatiedeling rond casussen intra-familiaal geweld, zoals opgenomen in de Memorie van Toelichting bij het Wetsontwerp houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie.¹²

Ook de “Ketenaanpak West-Vlaanderen” is een samenwerkingsverband tussen organisaties en diensten (justitie – politie – hulpverlening – openbaar bestuur) voor het aanpakken van complexe en/of zware dossiers intra-familiaal geweld die vragen om een gecombineerde aanpak van hulp en strafrecht, gericht op het vermijden van nieuw intra-familiaal geweld.

De doelstelling is het stoppen van intra-familiaal geweld, het voorkomen van recidive en het vergroten van de beschermende factoren in cliëntsystemen in de pilootregio.

Na een eerste projectmatige evaluatie werd het pilootproject verlengd tot en met 31 augustus 2020.

Principieel werd inmiddels groen licht gegeven om de ketenaanpak West-Vlaanderen uit te breiden tot het integrale gerechtelijke arrondissement West-Vlaanderen. Streefdatum voor deze integrale uitrol is 31 december 2020.

In de afdeling Brugge van het parket-West-Vlaanderen werden binnen de ketenaanpak West-Vlaanderen in de periode van 1 september 2018 tot en met 15 mei 2020 in totaal 26 dossiers aangemeld. In 17 dossiers werd de casusregie opgestart, in 6 dossiers werd geen casusregie opgestart bij gebreke aan casusregisseurs, maar werd coördinerend opgetreden vanuit het

¹² DOC 54 2259/001

casusoverleg zelf, 15 dossiers zijn momenteel nog lopende en 11 dossiers zijn afgerond, dan wel afgesloten.¹³

Project 2: Stalkingalarm GENT

Op 3 en 4 februari 2020 onderschreven de procureur-generaal en de procureur des Konings van het parket van Oost-Vlaanderen een protocolakkoord met het oog op de implementatie van het zogenaamde stalkingalarm binnen het pilootproject Gent, zoals nader omschreven in de Ministeriële omzendbrief met betrekking tot het stalkingalarm in het kader van geweld door ex-partners¹⁴.

Dit protocolakkoord kwam er na uitgebreid overleg tussen het parket-generaal, zowel in eigen naam als in naam van de procureur des Konings van het parket van Oost-Vlaanderen, en de Stad Gent.

In de daaropvolgende periode onderschreven de volgende partners dit protocol :

- op 04 maart 2020 : PZ Gent
- op 12 maart 2020 : CAW Oost-Vlaanderen
- op 03 april 2020 : CGG Eclips
- op 04 april 2020 : Stad Gent
- op 24 april 2020 : Dienst Justitiehuisen van de Vlaamse Gemeenschap

In dit protocol engageren de partners zich in algemene termen tot overleg met elkaar “het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de persoon of van derden”, doelstelling zoals omschreven in artikel 458ter van het Strafwetboek, binnen het kader van intra-familiale stalkingdossiers. Dit overleg heeft in het bijzonder tot doel de veiligheid van de slachtoffers van stalking binnen een intra-familiale context te verzekeren, het geweld en de stalking te stoppen en zo familiedrama’s te vermijden.

Daartoe zullen de hiervoor vermelde partners in gemeen overleg, met uitwisseling van de nodige informatie:

1. zich buigen over nieuwe aanvragen en beslissen of een stalkingalarm wordt toegekend;
2. een advies formuleren aan het slachtoffer aan wie het stalkingalarm al dan niet wordt toegekend; er kan eveneens een advies verleend worden aan het aanvragend lid van de indicatiecommissie in de verdere aanpak bij het al dan niet toekennen van een stalkingalarm en de opmaak van een afsprakenkader op maat
3. het gebruik van een toegekend stalkingalarm opvolgen

¹³ Voor het verschil tussen “afgerond” en “afgesloten” zie voetnoot 11

¹⁴ Ministeriële omzendbrief met betrekking tot het stalkingalarm in het kader van geweld door ex-partners, B.S. 5 juni 2019

4. een toegekend stalkingalarm al dan niet afsluiten.

Het pilootproject “Stalkingalarm Gent” heeft een looptijd van één jaar en zal na evaluatie al dan niet verlengd worden en desgevallend uitgebreid worden naar de rest van het gerechtelijk arrondissement.

*

4.3. Zorgcentra na seksueel geweld

Vanaf eind vorige eeuw werd binnen Justitie meer en meer aandacht aan het slachtoffer besteed. In deze context werd een heel kader van hulpverlening aan slachtoffers ontwikkeld.

Een recent initiatief in de zorg voor slachtoffers van seksueel geweld is de opstart van ‘Zorgcentra na seksueel geweld’, hierna kortweg ‘ZSG’ genoemd. Deze centra bieden een allesomvattende zorg aan de slachtoffers van seksuele misdrijven.

De oprichting van de Belgische ZSG’s kadert in de uitvoering van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, algemeen bekend als de Conventie van Istanbul, door België op 14 maart 2016 geratificeerd. Dit internationaal verdrag stelt dat ieder land voldoende aangepaste en toegankelijke referentiecentra na seksueel geweld moet voorzien. In een dergelijk centrum moeten slachtoffers van seksueel geweld zowel medische zorgen, een forensisch onderzoek als psychische hulpverlening kunnen bekomen. Het is namelijk aangetoond dat slachtoffers die deze allesomvattende zorg na seksueel geweld krijgen, een grotere kans op herstel hebben, sneller herstellen en ook minder risico lopen opnieuw slachtoffer te worden.

De Wereldgezondheidsorganisatie schrijft dan ook voor dat elk slachtoffer best zo snel mogelijk na het geweld dergelijke zorg krijgt.

In opdracht van de toenmalige Staatssecretaris voor gelijke kansen ging het ‘International Centre for reproductive health’ van UGent in samenwerking met het Instituut voor gelijkheid van vrouwen en mannen in 2016 over tot het uitwerken van een pilootproject voor de opstart van “Zorgcentra na seksueel geweld” in België. Hierbij werd ook nauw overleg gepleegd met universitaire ziekenhuizen, DNA-labo’s, het College van procureurs-generaal en de betrokken parketten. De eerste drie Zorgcentra na seksueel geweld werden op 25 oktober 2017 in Gent, Brussel en Luik geopend.

Voor het parket van Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, betekende de oprichting van het ZSG in de eerste plaats een bevestiging van de bestaande nauwe samenwerking, niet alleen met het UZ Gent (voor de uitvoering van de forensische onderzoeken na seksuele geweldpleging), maar ook met het DNA-labo en met de afdeling zeden van de lokale recherche van PZ Gent.

De ZSG’s bieden een holistische zorg aan de slachtoffers in een gespecialiseerde afdeling van een ziekenhuis. Er is:

- medische zorg: verzorging van verwondingen en letsels evenals onderzoek en behandeling van allerlei fysieke, seksuele of reproductieve gevolgen

- een forensisch onderzoek: vaststellen van letsels, onderzoeken van sporen van de pleger, verzamelen en optimaal bewaren van bewijsmateriaal voor een eventuele aanklacht en rechtszaak
- psychische zorg: de eerste psychische zorgen (zowel een luisterend oor als ook uitleg over wat normale reacties zijn na een schokkende gebeurtenis, advies over hoe je daar mee om kan gaan) alsook verdere begeleiding bij de ZSG-psycholoog
- mogelijkheid om klacht neer te leggen met behulp van speciaal opgeleide zedeninspecteurs
- opvolging nadien
- hulp en ondersteuning aan steunfiguren (partner, familie of naaste vrienden)¹⁵

De forensisch verpleegkundigen en psychologen werken nauw samen met specialisten: spoedartsen, gynaecologen, urologen, pediaters, geriateren en psychiaters.

In een Zorgcentrum na Seksueel Geweld zijn alle medewerkers vóór de aanvang van het pilootproject specifiek gerekruteerd en opgeleid. Het gaat om forensisch verpleegkundigen, die ook de rol van casemanager opnemen, psychologen en zedeninspecteurs. Het Openbaar Ministerie staat in voor het juridische luik van deze opleidingen.

De procedures voor de betrokken medewerkers zijn vastgelegd in handelingsplannen. De richtlijnen voor het forensisch onderzoek (de vroegere 'Seksuele Agressieset') staan beschreven in het 'Forensisch Stappenplan', dat tot stand kwam in overleg met justitie. Daarom is in elke betrokken regio een samenwerkingsakkoord getekend tussen het ziekenhuis, de politie en het parket.

Omtrent de bewaring van de stalen gelden zeer strikte richtlijnen. Dit resulteert voor het parket in een zichtbare verhoging van de kansen om DNA van de dader aan te treffen.

Het Openbaar Ministerie wordt onmiddellijk gecontacteerd wanneer een slachtoffer zich samen met de politie op het ZSG aanbiedt of wanneer een slachtoffer rechtstreeks naar het ZSG gaat én meteen beslist om strafklacht neer te leggen. Het is immers cruciaal dat de parketmagistraat de noodzakelijke vorderingen kan nemen en erop kan toezien dat het gerechtelijke luik (inzonderheid het onderzoek aan het lichaam en de staalnames) conform de wettelijke regels gebeurt. De dienstdoende zedeninspecteurs begeven zich naar het ZSG en treden ten aanzien van de parketmagistraat op als Single Point Of Contact (SPOC) voor de uitvoering van dringende opdrachten.

Meerderjarige slachtoffers worden na het forensisch onderzoek door de zedeninspecteurs (gefilmd) verhoord in het ZSG. Het audio-visueel verhoor van minderjarige slachtoffers blijft in Oost-Vlaanderen in handen van het goed functionerende netwerk van TAM-verhoorders.

¹⁵ Zie 'Een eerste evaluatie van de Zorgcentra na Seksueel Geweld', p. 11 (https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/131_-_een_eerste_evaluatie_van_de_zorgcentra_na_seksueel_geweld.pdf)

Er werd door de justitiële partners op aangedrongen dat de forensisch verpleegkundige aan het slachtoffer het belang van een strafklacht zou uitleggen met het oog op identificatie en vervolging van de dader. Dat het slachtoffer zich rechtstreeks kan wenden tot het Zorgcentrum en samen met de forensisch verpleegkundige tot de beslissing kan komen om klacht in te dienen, werkt drempelverlagend.

Het slachtoffer dat zich rechtstreeks in het ZSG aanbiedt, is echter niet verplicht (onmiddellijk) klacht neer te leggen om toegang te krijgen tot de holistische zorg. Het sporenonderzoek op het lichaam van het slachtoffer wordt steeds uitgevoerd, ook al wordt geen aanvankelijk proces-verbaal opgemaakt. De opgenomen sporen worden dan in het ZSG, volgens overeengekomen modaliteiten, bewaard. Het slachtoffer kan op een later ogenblik alsnog vragen een strafonderzoek op te starten, waarna de stalen aan het DNA-labo worden overgedragen. Deze baanbrekende werkwijze maakt het voor het parket mogelijk om een dader te vervolgen en bewijsmateriaal voor te leggen aan de rechtbank in gevallen waar dit vroeger onmogelijk zou geweest zijn omdat het slachtoffer (aanvankelijk) mentaal niet klaar was om klacht in te dienen.

Nog vermeldenswaardig is het feit dat de artsen en forensisch verpleegkundigen van de ZSG's zich ertoe verbonden hebben om binnen een multidisciplinair team de mogelijkheden van het spreekrecht in de zin van artikel 458*bis* van het Strafwetboek, optimaal te benutten. Ook dit leidt tot een verhoogde kans voor het Openbaar Ministerie om daders te vervolgen.

We kunnen besluiten dat de meerwaarde van de oprichting van de ZSG's voor het Openbaar Ministerie vooral gelegen is in:

- een verhoging van het aantal strafklachten of meldingen op basis van artikel 458*bis* van het Strafwetboek
- een betere kwaliteit van de opgenomen sporen
- een betere kwaliteit van de afgenomen verhoren van meerderjarige slachtoffers
- een betere coördinatie van de eerste onderzoeksdaden door de politie

De taak van de aan het Openbaar Ministerie verbonden dienst Slachtofferonthaal, om de slachtoffers bij te staan op procedureel vlak, blijft onverminderd bestaan.

Dat de oprichting van de Zorgcentra een absolute noodzaak was, bewijzen de cijfers. Vanaf de opstart van de Zorgcentra op 25 oktober 2017 tot 1 april 2020 meldden zich in het totaal 2 514 slachtoffers in één van de drie ZSG's: 1.228 in Brussel, 691 in Gent en 595 in Luik. Dit betekent gemiddeld 101 slachtoffers per maand (26 in het ZSG Gent). Door de Covid-19 maatregelen is er sinds begin maart evenwel een daling waar te nemen.

Uit de statistieken blijkt dat 91 % van de slachtoffers die zich aanmelden, vrouw is, de gemiddelde leeftijd van de slachtoffers 25 jaar is, 27 % minderjarig is en de meerderheid zich meldt voor feiten van verkrachting (65%) of poging tot verkrachting (4%).

Gemiddeld voor gans België, legt slechts 65 % van de slachtoffers ook daadwerkelijk klacht neer bij de politie na seksueel geweld. Voor het ZSG te Gent ligt dit cijfer een pak hoger (ongeveer 75 %).

Uit het groot aantal meldingen blijkt de absolute noodzaak aan uitbreiding van het aantal Zorgcentra na seksueel geweld naar alle gerechtelijke arrondissementen.

Begin 2021 zal het ZSG verbonden aan het UZ Gent bijstand verlenen aan de 3 afdelingen van het parket Oost-Vlaanderen: Gent, Dendermonde en Oudenaarde. In deze uitrol, die onder meer gepaard gaat met de opleiding van een bijkomend team van zedeninspecteurs afkomstig uit alle politiezones van de provincie, speelt het parket een actieve rol.

Op 13 juni 2020 keurde de Ministerraad officieel de uitbreiding van het aantal Zorgcentra na Seksueel Geweld van 3 naar 10 goed. Door de oprichting van de bijkomende Zorgcentra moeten alle slachtoffers van seksueel geweld over het hele land binnen een aanvaardbare afstand van hun woonplaats toegang hebben tot de gespecialiseerde allesomvattende zorg die een zorgcentrum biedt.

Tegen 2023 moeten de tien Zorgcentra volledig operationeel zijn. Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen heeft inmiddels, in opdracht van de minister van Gelijke Kansen, een oproep gericht tot alle Belgische ziekenhuizen binnen de gerechtelijke arrondissementen waar er nog geen ZSG is, om zich kandidaat te stellen voor het oprichten van een Zorgcentrum na Seksueel Geweld. De eerste drie nieuwe Zorgcentra worden geopend in Antwerpen, Leuven en Charleroi. De streefdatum om deze drie nieuwe centra operationeel te maken is begin 2021.

Magistraten verbonden aan de ZSG's van Oost-Vlaanderen, Brussel en Luik hebben zich geëngageerd om, onder meer via opleidingen en een colloquium, de collega's magistraten van andere parketten bij te staan in de opstart van deze vooruitstrevende aanpak van seksuele geweldsdelicten.

Het hoeft geen betoog dat het budgettair aspect bij dit alles cruciaal is. Als de nodige budgetten niet voor handen zijn, nu en in de toekomst, dan zullen de Zorgcentra het slachtoffer worden van hun eigen succes. En dit dient in het belang van de slachtoffers te allen prijze vermeden te worden.